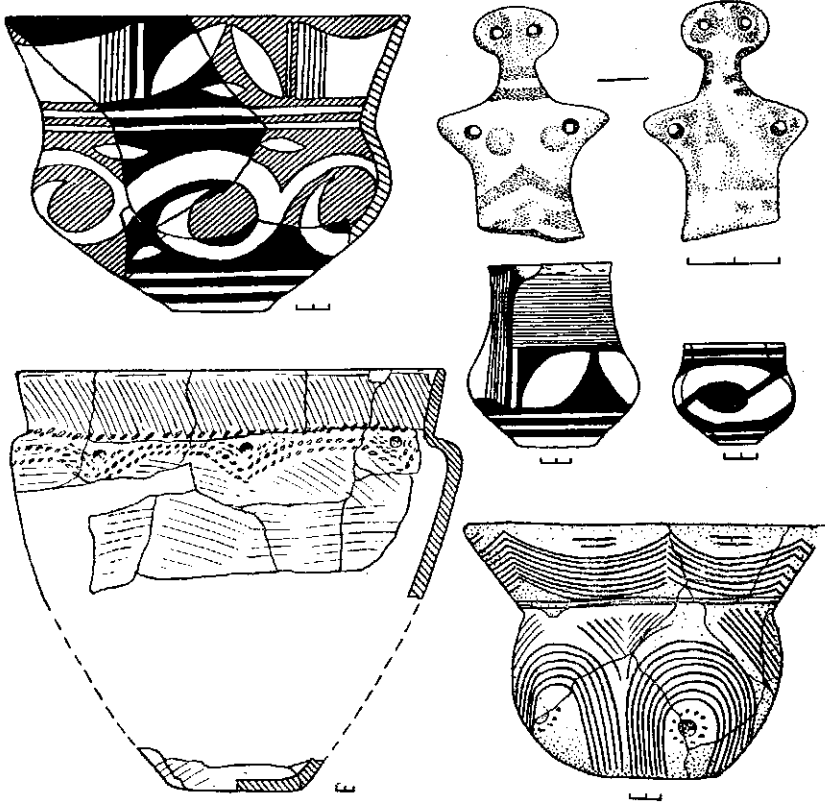

Полева практика слухачів Курсів підвищення кваліфікації в 1971 р.

В 1971 р. слухачі Курсів підвищення кваліфікації археологічних кадрів при ІА АН УРСР та Українському товаристві охорони пам'яток історії та культури після закінчення лекцій виїхали в кількості 19 чоловік для проходження практичних занять в польових умовах. Серед них були представники майже всіх областей УРСР, підряджені на курсі обласними організаціями Товариства.

Як об'єкт вивчення було вибрано поселення трипільської культури в с. Гарбузин Корсунь-Шевченківського району Черкаської області. Ця пам'ятка, відкрита кілька

Кераміка та жіноча статуетка з поселення трипільської культури поблизу с. Гарбузин на Черкащині.

років тому, за останній час зазнала значного руйнування в зв'язку з польовими роботами місцевого колгоспу (спорудженням силосних ям та глибокою оранкою).

Після ретельного огляду території поселення, що займає на високому лівому березі Росі досить значну площу (кілька гектарів), була зібрана велика кількість фрагментів глиняного посуду, знайдені окремі вироби з кременю і каменю, скупчення печини. В стінках двох силосних ям виявлені виходи культурного шару. Для нанесення на план залишків трипільських жител, простежених за скупченням печини, була застосована магніторозвідка, здійснена Г. Ф. Загнієм.

На місці виходу культурного шару в силосних траншеях закладені зачистки (№ 1, 2), а на одній з площадок, виявленій магніторозвідкою, — певеликий розкоп. На ксжіюму з об'єктів працювала окрема група курсантів. В зачистці № 2 на глибині 0,4 м, розкрито окраїни двох площадок, що склалися з товстого шару уламків печини; на їх поверхні зібрана кераміка, типова для цього поселення.

З допомогою магніметра встановлено, що площадки продовжуються і на нерозкопаній площі. Між ними виявлена невелика жіноча статуетка з розписом (рисунок).

Інша група курсантів обстежувала об'єкти на зачистці № 1. Тут досліджені залишки землянки трипільської культури, значна частина якої була знищена при спорудженні силосної ями. Житло мало прямокутну форму, його площа становила 16—

18 м². Землянка заглиблена на 0,5 м від рівня давньої денної поверхні. В житлі виявлено велику кількість кераміки та окремі крем'яні вироби — скребки, пожі тощо.

В розкопі, на місці площадки, виявленої магнітною розвідкою, працювала третя група курсантів. Тут трапився цікавий господарський комплекс. Він складався з наземної будівлі, господарської ями, вимощеної глиною і добре обпаленої. Під ямою містився льох. На площі наземної будівлі знайдені зернотерки з розтиральниками, великі посудини для зберігання принасів. Напевно, в цьому приміщенні зберігалося зерно та провадилася його переробка на борошно. В польовій лабораторії експедиції проведено попереднє опрацювання матеріалів: вони зашифровані, записані до польового опису знахідок і частково реставровані. Фрагменти, що належать одному горщину, підібрані, склеєні і загіпсовані. Типові зразки знахідок зарисовані і сфотографовані, як і об'єкти в розкопах.

Всі матеріали, зібрані на Гарбузинському поселенні трипільської культури, належать до кінця середнього етапу її розвитку. Поселення аналогічне таким пам'яткам цього часу, як Володямирівка на Півднішному Бузі, Доброводи та ін.

Крім розкопок на поселенні трипільської культури, курсанти брали участь у розвідці пам'яток археології, проведеної окремим загonom експедиції вздовж берега р. Рось. Вони ознайомилися з методикою ведення маршрутно-розвідки, здобули певний досвід у визначенні археологічних матеріалів різних епох: кам'яного віку, епохи міді—бронзи, скіфо-сарматського і ранньослов'янського часу. Розвідники оглянули, зокрема, ряд городищ доби Київської Русі, в тому числі відоме городище на Дівич-Горі поблизу с. Сахнівки, Очаків біля с. Набутів та ін. Обстежено також кілька селищ черняхівської культури (в селах Сахнівка, Нетеребки, Набутів і Гарбузин).

Злобуті курсантами на лекціях і практичних заняттях знання з археології та методики польових досліджень будуть ними широко використані під час проведення охоронних робіт на стародавніх пам'ятках в областях.

Б. О. Тимошук

Археологічна карта Чернівецької області

Археологічна секція Чернівецької обласної організації Товариства охорони пам'яток історії і культури у 1969 р. розпочала роботу по складанню археологічної карти області. Планується протягом семи-восьми років провести суцільне обстеження території всіх районів (за винятком гірських, які почали заселятися в XIV—XV ст.), з метою виявлення пам'яток, що руйнуються під час земляних робіт. Одночасно перевіряється наявність та стан вже відомих старожитностей.

Робота, проведена в цьому напрямі, дала певні наслідки. За три роки (1969—1971) на основі літературних джерел і звітів про археологічні дослідження, які зберігаються в наукових архівах Інституту археології та Чернівецького краєзнавчого музею, складено картотеку близько 1 тис. пам'яток. До карток записані відомості про поселення, городища, могильники і окремі знахідки від найдавнішого часу до XV ст. Обстежено територію трьох районів (Хотинського, Певослицького і Глибоцького) та м. Чернівців, внаслідок чого відкрито і взято на облік близько 800 пових археологічних об'єктів, на багатьох з них проводились охоронні розкопки. Під час розвідувальних робіт зібрано і передано в Обласний краєзнавчий музей велику кількість знахідок. Взято на облік сотні речей, які зберігаються в шкільних і народних музеях та у приватних осіб.

До складання археологічної карти області широко залучаються студенти історичного факультету Чернівецького державного університету. Беруть участь також першокурсники стаціонарного, вечірнього і заочного відділень, які вивчають основи археології, та студенти старших курсів — члени наукового археологічного гуртка. Вони знайомляться з методикою археологічних досліджень і закріплюють знання, набуті шляхом проведення самостійних розвідок в околицях Чернівців.

Влітку студенти, які є членами обласної археологічної експедиції, проводять обстеження на території населених пунктів. В кожне село відряджається група з двох-трьох чоловік, керівача археологами-спеціалістами. Їх робота ведеться за програмою пам'яткою, що складається з таких пунктів.

1. На карті землеволоділь колгоспу позначити річки та струмки, вказавши їх назви. Вказати на карті урочища. Обов'язково обстежити урочища з назвами: городище, замчище, селище, дерковище, цвинтариче, монастирище, торговище, паланка, дворище, таборище, вал, могила (могилки), окопи, шапці, татарська дорога. Записати до щоденника легенди і перекази про них. Зібрати відомості про такі урочища, як турецька криниця, калуд, ізвор, жолоби, чешма, кринички, дзюркачі.

2. Зібрати в населення відомості про знахідки стародавніх речей: уламків кераміки, «турецької цегли», кременів, людських кісток, монет, великих кісток тварин тощо. Обстежити місця знахідок, а самі речі зібрати або зарисувати та сфотографувати.